

Alergenní a jedovaté rostliny

Vypracovali-
Hana Dupalová
Kamila Kapustová
Michaela Polanská

Co je to vlastně alergie?

Alergii lze definovat jako stav zvýšené citlivosti organismu na celou řadu určitých látek, které mají schopnost alergizovat, tj. mají tzv. imunogenní vlastnosti. Mohou to být i látky toxické, pak je nutné rozlišit, jakým podílem tyto látky působí toxicky a jakým naopak způsobují přecitlivělost - alergii. Jsou osoby mající vrozenou schopnost se snadněji alergizovat tzv. atopici, kteří vytvářejí (zejména při opakovaném kontaktu s antigenním materiálem alergenem) zvláštní typ protilátek - imunoglobuliny typu IgE (reaginy). Po určité době latence a opakovaném styku s alergenem se projeví u těchto osob časná alergická přecitlivělost prvního typu - **anafylaxe, atopie**. Tato přecitlivělost se rozvíjí dále ve dvou fázích: v první bez klinických příznaků, v druhé se objevují příznaky typu pylové rýmy, zánětu spojivek, kopřivky, otoků, laryngospazmu, astmatického záchvatu, průjmů s křečemi. Pronikne-li alergen přímo do krevního oběhu může nastat nejzávažnější alergická příhoda - anafylaktický šok ohrožující život. Vedle atopie existují **stavy tzv. neatopické přecitlivělosti**, ve vztahu k rostlinnému materiálu se jedná o tzv. **reakci pozdního, IV. typu přecitlivělosti**, která se uplatňuje především v kůži při vývoji kontaktního ekzému.

Rozdělení alergenů

- **Inhalační** - nejvýznamnější jsou pyly různých druhů rostlin (viz tabulka níže); alergickým projevem je tzv. pylová rýma. Většina inkriminovaných rostlin jsou anemofilní druhy s obrovskými kvanty lehkého pylu. Velikost zrn je tak nepatrná (10-40 μm), že mohou být vdechovány až do bronchiolů. Naše nejvýznamnější alergenní pyly jsou uvedeny v tabulce. Příčinou astmatu může být inhalace i jiných rostlinných částí než pyl. Problémy s dýcháním jsou vyvolány zúžením malých průdušek způsobeným kontrakcí hladkého svalstva malých průdušek, edémem sliznice a nadprodukcí hlenů ulpívajících v průsvitu průdušek.
- **Kontaktní** - látky způsobující nejjasnější alergickou odpověď vyvíjející se v místě kontaktu. Symptomy závisí na rozsahu kontaktu a mohou se stupňovat od pouhého zarudnutí, svědění, otoku až po výrazné poškození kůže.
- **Alimentární** - symptomy působení těchto látek se mohou projevit kdekoliv v GITu. Jsou to zvracení, průjemy, bolesti břicha, celkové překrvení pokožky až smrt. Mírné případy se projeví pocíty slabostí, depresí, podrážděností a nervozitou. Tyto alergie jsou často doprovázeny překrvením pokožky a vyrážkami.

Ambrózie (AMBROSIA L.)

- Jednoleté vysoké byliny z čeledi hvězdnicovitých. Obě ambrózie jsou původně severoamerické druhy, které jsou do střední Evropy zavlečány a expanzivně se šíří hlavně v teplejších oblastech. V ČR je výskyt soustředěn do Polabí, na Ostravsko a kolem velkých měst (Praha, Brno). Na Slovensko zasahuje souvislejší výskyt z Maďarska do Podunajské nížiny a Potisí. Ambrózie osidlují hlavně antropogenní stanoviště, jako železniční násypy a nádraží, překladiště, okolí komunikací a skladiště, rumiště a pod.
- **Zkřížené reakce**
Artemisia vulgaris - Solidago canadensis - Iva xanthiifolia - Plantago lanceolata - Matricaria chamomilla (pelyněk černobýl - zlatobýl kanadský - pouva řepňolistá - jitrocel kopinatý - heřmánek pravý. Melouny a banány mohou u některých jedinců přecitlivělých na pyl ambrózie vyvolávat orofaryngeální pruritus (orální alergický syndrom) a/nebo rýmu.
- **Alergologický význam**
Jeden z nejvýznamnějších pylových alergenů především v řadě oblastí Severní Ameriky, v posledních letech ale také na jihu Evropy a v Maďarsku. V České republice a na Slovensku zatím význam omezený, vzhledem k expanzivnímu šíření ambrózie po Evropě s velmi rychlou alergizací citlivé populace ovšem nelze tento alergen podceňovat ani v našich podmínkách

Pelyněk (ARTEMISIA L.)

- Byliny z čeledi hvězdnicovitých (Asteraceae), většinou vytrvalé. Nejrozšířenější je pelyněk černobýl, který se přirozeně vyskytuje v pobřežních porostech, ale dnes je často převládajícím prvkem rumištních porostů, opuštěných staveníšť, zanedbaných parků a neupravených ploch v sídlištích od nížin až do hor. Pelyněk pravý a ladní rostou v teplejších nižších oblastech na světlých výhřevných suchých stanovištích (pastviny, meze, skály, křovinaté stráně i rumišťe). Pelyněk pravý bývá někdy pěstován jako léčivá rostlina i ve vyšších polohách

- **Zkřížené reakce**

Chrysanthemum leucanthemum - Matricaria chamomilla - Aster tripolium - Helianthus annuus - Solidago virgaurea - Taraxacum officinale - Ambrosia - Iva xanthiifolia (kopretina - heřmánek pravý - hvězdnička panonská - slunečnice roční - zlatobýl obecný - pampeliška lékařská - ambrózie - pouva řepňolistá); potravinové alergeny: zelenina (mrkev, celer), koření (libeček, koryandr, kmín a fenykl z čeledi mrkvovitých, dále tymián, dobromysl/origano, saturejka a pod. z čeledi hluchavkovitých), surový (nerafinovaný) slunečnicový olej

- **Alergologický význam**
velmi významný rod

© Ivan Bílek
www.naturfoto.cz

Topol (POPULUS L.)

- Topoly patří do čeledi Salicaceae (vrbovité). Osika je rozšířena od nížin do hor, je to světlomilná, ale nenáročná dřevina, patří k tzv. pionýrským druhům. Topol černý a bílý (linda) patřily k dřevinám lužních lesů velkých řek, z toho linda jen na Moravě. Rychle rostoucí topoly naše i cizí jsou často vysazovány podél silnic, v městské zeleni, kolem kanalizovaných toků a v padesátých letech jako větrolamy. Pro množství vatovitých chomáčů chmýru semen, který se uvolňuje po dozrání tobolek, bývají dnes ve městech někdy odstraňovány.
- **Zkřížené reakce**
Salix - Ulmus (vrba - jilm)
- **Alergologický význam**
Je třeba upozornit na možné potíže vyvolávané mechanickým drážděním očních spojivek a nosní sliznice jemným chmýřím, které je součástí létacího aparátu semen.

Lipnicovité / trávy (POACEAE / GRAMINEAE)

- Trávy dnes patří k dominantním rostlinám bezlesé kulturní krajiny (louky, meze, parky, umělé travní porosty), řada druhů však roste a vmetá i ve společenstvech lesních a bažinných. Jsou rozšířeny od nejnižších nadmořských výšek do nejvyšších vysokohorských poloh. Z toho vyplývá, že trávy dávají přednost nezastíněným stanovištím, ale nároky na vlhkost a živiny jsou v rámci čeledi velice široké. Obiloviny se u nás pěstují v rozsáhlých monokulturách - v nižších polohách hlavně pšenice, ječmen a kukuřice, ve středních polohách žito, ječmen, oves, kukuřice.
- **Zkřížené reakce**
od podtrženého druhu vždy v klesající významnosti (přibližně):
Alopecurus prat. - *Phleum prat.* - *Dactylis glomerata*
- *Festuca prat.* - *Poa prat.* - *Lolium perenne*...
Dactylis glomerata - *Phleum prat.* - *Secale cereale*
Lolium perenne - *Lolium multiflorum* - *Dactylis glomerata* - *Festuca prat.* - *Secale cereale* - *Holcus lanatus* - *Phleum prat.* - *Poa prat.* - *Anthoxanthum odoratum*...
.....
Alergologický význam
velmi významná čeleď

Líska (CORYLUS L.)

- Náš jediný původní keřovitý druh - líska obecná - je rozšířen od nížin do podhorského pásma jako běžný podrost smíšených listnatých lesů, druhotně se šíří v krovinách lesních lemů, na mezích a bývá vysazován i v zahradách. V parcích a alejích větších sídel bývá vysazována cizí stromovitá líska turecká, s mikroskopicky stejnými pylovými zrny. Líska chybí v nejvyšších polohách obou států a málo roste také v nejsušších oblastech.
-
- **Zkřížené reakce**
Reakce především s pylem botanicky příbuzných druhů - *Betula* - *Carpinus* - *Alnus* (bříza - habr - olše), dále *Fagus* - *Quercus* (buk - dub)
- **Alergologický význam**
významný rod

Lípa (TILIA L.)

- Všechny lípy jsou statné dlouhověké stromy a původně byly přirozenou součástí smíšených opadavých lesů od nížin až do podhůří. Oba druhy byly však od pradávna vysazovány soliterně, snad i jako kultovní stromy, v lidských sídlech, kolem božích muk a cest, na hřbitovech, v parcích a alejích, kde je dodnes potkáváme nejčastěji. Lípy jsou velmi nenáročné, vyhýbají se pouze místům trvale zamokřeným nebo extrémně suchým.
- **Alergologický význam**
Pyl lípy vyvolává u citlivých jedinců potíže především v těsné blízkosti kvetoucích stromů. Na potížích se může podílet i vůně květů.

Pylové informace | Pylový countdown

- je v překladu pylový odpočet, ale původní anglický výraz je více zažitý, a proto jej používáme i my. Tato služba upozorňuje, kolik dní zbývá ještě do doby, než začne být sledovaný alergen aktivní. Odhad této doby se provádí na základě údajů o průměrné době začátku květu příslušného alergenu za několik posledních let a na základě předpokládaného vývoje meteorologické situace v dané oblasti v aktuálním roce. Následující ukázka v podobě tabulky ukazuje několik pro danou sezónu typických **alergenů** včetně popisu, zda jejich sezóna vrcholí nebo kolik dní ještě zbývá do rozkvětu.
- Následující ukázka je pouze **demo verzí**, aktuální naleznete na PollenInfo.org:
  - **Olše**-vrchol sezóny
  - **Jasan**-ještě 46 dní do rozkvětu
  - **Bříza**-ještě 43 dní do rozkvětu
  - **Trávy**-ještě 94 dní do rozkvětu
  - **Líška**-vrchol sezóny
  - **Ambrózie**-ještě 167 dní do rozkvětu

Použité zdroje

- <http://www.pylovasluzba.cz/pylovy-atlas>
- http://www.dreviny-okrasne.cz/foto/listnace/popul_ni_it.jpg
- <http://www.alergie.cz/Uvodni-stranka/Pylovy-kalendar.aspx>
- <http://www.biotox.cz/>

Zdroje ověřeny k 2.12.2010